

Чайкіна Н.О.,

PhD., к.психол.н., доцент кафедри психології Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка,

Україна, м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СТРОКОВИКІВ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Готовність молодих бійців до військової служби має свої особливості. Необхідно здійснювати індивідуальну і групову психологічну допомогу та створювати такі умови для їхнього життя і служби, які б не травмували тих воїнів, для яких зміна соціальної ситуації розвитку виявилася занадто болісною. Якісний склад збройних сил постійно оновлюється військовослужбовцями військової служби за контрактом. Часто в процесі служби виявляється їх неготовність до нової діяльності, про що свідчать кількість звільнених на першому році служби, порушення дисципліни і законності, недостатня результативність роботи деяких із них та труднощі адаптаційного періоду. Аналіз таких явищ створює передумови для підтримки розгляду факторів, які забезпечують готовність строковиків до умов військової діяльності.

Готовність до військової служби ми розуміємо як здатність особистості до ефективних дій у військовому просторі дійсності, що підтримують та підсилюють бойовий потенціал, створюючи його конкурентні переваги. Це відображається в розвитку специфічних якостей особистості, які обумовлені особливим характером військової діяльності та її призначенням, особливостями зброї та бойової техніки. Життєвий простір особистості під впливом умов служби змінює свою валентність. Молодому солдатю необхідно адаптуватися до умов життя у казармі, до військового колективу, оволодівати військовим фахом, витримувати значні фізичні та психічні навантаження виконуючи вимоги командирів. Молодим військовослужбовцям для входження в нормальне функціонування і нову незвичну бойову дійсність потрібен певний час, щоб відбувся процес адаптації, завершальна фаза якого характеризується відчуттям засвоєння змісту, умов, режиму, характеру військової діяльності та відчуттям врівноваженості і стабільності власного статусу. Завершення процесу адаптації молодого воїна переходить у активне оволодіння високими ступенями воїнської справи.

Зазначимо, що адаптація до військової професійної діяльності уявляє собою активну взаємодію військовослужбовця і середовища з метою досягнення таких стосунків, які в найбільшій мірі забезпечують ефективність військової служби, розвиток бойового потенціалу і особистісну задоволеність професійною самореалізацією. До структурних

елементів професійної адаптації військовослужбовців відноситься виробничо-технологічний, соціально-психологічний і особистісний елемент. Виробничо-технологічна готовність військовослужбовця включає до себе адаптацію до змісту, умов, характеру і режиму несення служби у збройних силах. Соціально-психологічна готовність включає до себе адаптацію до колективу, до стосунків з військовим керівництвом і приєднання до первинної (рота, підрозділ) групи колег. Особистісна готовність це вміння застосовувати адаптивні стратегії, що визначають шляхи для самоорганізації і саморозвитку (мотивація і особистісні смисли) військовослужбовця.

Бажано, щоб усі компоненти готовності утворювали цілісність процесу адаптації, бо їх дискордантність може призводити до низької ефективності та якості службової діяльності, кризових психологічних станів та й професійної дезадаптації в цілому. Усі ці види готовності детерміновані часом і можуть проявлятися на всіх етапах адаптації до строкової служби, в якій ми виділяємо наступні періоди і відповідно їм рівні готовності:

1. Преадаптаційний етап, в якому формується готовність до активного включення у різні види службових обов'язків: готовність до навчання і розвитку професійних навичків та вмінь, оволодіння спеціальністю, готовність до виконання своїх посадових обов'язків.

2. Період первинної адаптації (дезадаптація) – характеризується різким погіршенням особистісного адаптаційного потенціалу і особливо важливої саморегулятивної функції суб'єктивних факторів психічного напруження, які повинні стимулювати потенційну і реальну мобільність військовослужбовця: готовність до відтворення і формування позитивної мотивації і ставлення до служби у збройних силах.

3. Період вторинної «дійсної» адаптації (реадаптація) – характеризується прагненням військовослужбовця до гомеостазу із соціально-психологічним середовищем, налагодження позитивних взаємин з колективом підрозділу і усвідомлення себе його представником: готовність до корисності і бажання якнайшвидше отримати позитивну соціальну позицію у підрозділі.

4. Період потенційної мобільності (творчість) – характеризується створенням образу «Я»-військовослужбовець, який пов'язаний з когнітивним усвідомленням складності професії та здатності до самореалізації: готовність до самореалізації, самоорганізації і задоволення від професії.

Невмержицький В.М. [3] молодих військовослужбовців військової служби за контрактом з урахуванням професійної адаптації умовно поділяє на три групи:

- які легко освоюють професію та входять до колективу підрозділу;
- які легко освоюють професію, але мають проблеми щодо соціально-психологічної адаптації;
- яким важко адаптуватися до професії та підрозділу.

Основними причинами, що заважають служити молодим військовослужбовцям військової служби за контрактом Криворучко П.П. [1] вважає: низький рівень грошового забезпечення; незадовільні умови служби; неможливість влаштувати особисте життя через постійну зайнятість; незадовільне матеріально-технічне забезпечення службової діяльності; недостатня допомога з боку керівництва та досвідчених колег, конфліктність і непорозуміння у колективах; виконання завдань, непередбачених функціональними обов'язками; відсутність практичного досвіду і неможливість здобути додаткову освіту; формалізм у роботі, прагнення будь-якою ціною досягти високих результатів; невіршеність соціально-побутових проблем.

Адаптований військовослужбовець – це людина яка прагне до рівноваги, до корисності і до задоволеності у професійній діяльності. Успішність готовності молодих військовослужбовців до служби в багатьох чому залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів. До зовнішніх факторів належать виробничо-технологічний і соціально-психологічний блок: організація середовища, матеріально-технічна база, норми і традиції, на які може вплинути активна робота командирів і психологів. До внутрішніх факторів відноситься особистісний блок, який містить: мотивацію, спрямованість, інтелект, об'єм та рівень знань, рівень моральної та соціальної зрілості, ступінь сформованості образу «Я»-військовослужбовець. Відсутність або недостатній рівень сформованості готовності до несення служби у лавах збройних сил може негативно впливати як на військову службу, так і позначатися на особистісному розвитку самого бійця.

Література

1. Криворучко П.П. Психологічне забезпечення професійної діяльності військових спеціалістів: Навчальний посібник. – Київ: МО України КІСВ, 1999. –78с.
2. Малахов М.А. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців-контрактників до діяльності в особливих умовах: автореф. дис... канд. психол.наук: 19.00.09 / Нац. ун-т цивільного захисту України. – Х., 2011. – 20с.
3. Невмержицький В.М. Психологічні детермінанти адаптації військовослужбовців строкової служби до особливих умов діяльності: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2002. – 19 с.
4. Тімофєєв Ю.П. Психологічні чинники адаптації молодших офіцерів до діяльності в особливих умовах: автореф. дис... канд. псих. наук 20.02.02. – Київ, 2012. – 16с.
5. Ярошок Ю.В. Регуляція психічної напруженості військовослужбовців в екстремальних умовах службово-бойової діяльності: автореф. дис... канд. псих. наук 20.02.02. – Хмельницький, 2000. – 18с.